

Лозница у Првом Србском устанку

Када је у Сибници пукла прва устаничка пушка ,

Лозница је још увек била у саставу Зворничко-Тузланске нахије.

Овим планинско – брдским крајем, хајдуковали су : браћа Дамјан , Григорије и Мијајло Недић из села Осечине , Ђорђе Ђурчија , Сима Сарић , Петар Бојиновић, Митар Туфекчић, Петар звани “Барјактар” ...

У поход да помогне опкољеним Турцима у Шапцу , Али-ага Видајић и башибозук Мула Ножина скелом из Јање прелазе Дрину код Лешнице. Харамбаша Ђурчија и Јаков Ненадовић нису били вољни да се супроставе бројнијем непријатељу и повукоше се пре битке .

Видећи да ће нејач страдати

игуман Чокешине хаџи Константин - затражи да се рашчини а поп Спасоје да се распопи - опасаше сабље и заједно са браћом Дамјаном и Григоријем Недић на брду Липовица код Чокешине –прихватише борбу.

И тако , на Лазареву суботу лета Господњег 1804

изгибе свих 303 Србска браниоца , а међу њима Дамјан Кутишанац и Панто Дамјановић – верни пратиоци браће Дамјана и Григорија Недић. Потучени надмоћнији Турци , од срамоте се несмеше вратити у Јању, већ Мула Ножина побеже у Сребреницу.

Надахнути овом победом, хајдучки харамбаша Ђорђе Ђурчија , Симо Сарић из Цикота , хајдуци Петар “Барјактар” и “стари ајдук” Петар Бојиновић из Горњег Добрића са јадарским добровољцима, “... и трећи дан по Петрову дне..“ заузимају турску постају у селу Шурицама , попале Алибегово имање , читлучке , зграде и џамију у Лозници а убрзо затим загосподаре целим Јадром и Рађевиним.

Преплашени Турци предају Лозницу ,

повуку се преко Дрине а Ђурчија успоставља своју власт и за првог судију поставља Мелентија – игумана намастира Троноше - а за управну власт харамбашу Митра Туфекчију. Поставши заповедник овога краја , Ђурчија одбија заповести и наређења Јакова Ненадовића - који је у устаничкој Карађорђевој војсци - био заповедник западне Србије . Незадовољан таквим самовлашћем , Јаков , позива на састанак Ђорђа Ђурчију у Ново Село. Ђурчија са собом поведе својих тројицу хајдука : Симу из Церовца и браћу Петра и Николу из Бадање. Јаков их све на превару побије а преосталих тридесетак Ђурчијиних хајдука се разиђу на разне стране.

Тако Лозница остаје без заштите,
пада у Турске руке а Мемед-паша у Јадар враћа стере односе између Срба и Турака и тако ... “ у Јадру постану два нова господара србска : Антоније Богићевић из Клубаца и Јевто Савић из Тршића “. Бећир-паша склапа Уредбу и Јадрани закључују мир у 10 тачака од којих су најзначајније :

- да нема читлука
- да Срби сами купе арач и порез
- да сами измеђи себе суде
- да кроз Лозничку територију неће пролазити Турци приликом напада на Србију.

Примирје је трајало до пролећа 1805. када је опет нарушен од Турске стране. У јануару 1806 Срби воде огорчене борбе око Лешнице и по падинама Цера . Карађорђе у борби на Жичком пољу бива рањен у врат .

Током целе 1806 г. Јадар је био опседнут Турском војском.

На Београдској Скупштини одржаној од 24. фебруара до 6. марта 1807. одређени су команданти Ј. Ненадовић , Лука Лазаревић и кнез Сима Марковић за фронт на Дрини .. “од њеног ушћа у Саву до Сокола..“ , а Милош Обреновић и Лазар Мутап према Ужицу и Вишеграду.

У пролеће лета Господњег 1807 ,

Карађорђе са војском долази да ослободи Лозницу и 14. марта сусреће се са Антонијем Богићевићем у Бадањи и заједно ослобађају варош. Након ослобођења Лознице , Карађорђе поставља Антонија Богићевића за “војводу и заповедника целог окружја Подринскога “, а за буљубаше постављени су : Тодор Бојиновић , Симо Сарић , Гаја Цаклен , Марко Гвозденовић из Помијаче , Тривун Н. из Руњана и Тешан из Корените. Лозница је проглашена за нахијски центар (задржала стари назив – зворнички) где је убрзо смештен и нахијски суд. У Правитељствујушчем совјету (врховном законодавном и управном телу устаничке Србије) ову нахију представљао је Јевто Савић звани Чотра (Чотрић) - родом из Трнавe. На заповест проте Матеје одмах се приступа градњи шарампова (шанчева) , што се види из протоколарних бележака ...“ Писано гос. Војводи Анти у Лозницу да одсече иљаде шиљака и да јави кад буду готови да идемо око шанца иј ударити..“. Лознички шарампови су каскадног , неправилног облика који се протежу ободом брда и по намени су комбиновани. Грађени су каменом, дрветом , кошевима набијени земљом ... У средини је био бунар а имао је и тунел који се протезао од шарампова до ондашњег тока реке Штире - која је текла испод самог брда.

Руско – турско примирје 1807-1809 г. омогућило је да србски устаници предахну , јер смо и званично постали руски савезници. Ипак , сво време су у овом делу пограничне Србије трајале чарке , па чак и жестоке битке. У октобру 1807 г.

Турци на ушћу Јадра у Дрину - на Ранитовачи - пређу у Србију и продру до Петковице ... “ и ударе она села арати , плен и робље купити.. “. Из Лознице Прота Матеја а из Шапца Милош Поцерац са устаничким снагама нападну Турке код Липолиста , сабију их до Прњавора и ту им нанесу велике губитке.

Политичка превирања везана су за 1808 г.

Јадранина Тодора Бојиновића ...” побуне његови пријатељи да тражи да му се даде десна страна Јадра , да буде над њом барем буљубаша . И тако Бојиновић са својим верним другом Гаврилом Цакленом из Бегове Лешнице отиде у Београд да то тражи ; но будући да је Антоније као војвода и богат човек , имао свуда више пријатеља него он , зато Совет окриви њега и Цаклена , и пођу да ји обојицу (као немирне људе , који се противе постављеној уредби) затворе у кулу , но они , дознавши то побегну , те се сакрију у неку трговачку лађу , и потом утекну пешице у наију Шабачку... “

У пролеће , лета Господњег 1809

Србска војска пређе Дрину и покуша да прошири Србску државу , али не успе , јер су Бошњаци били и бројнији и јачи . Почетком јула 1809 г. Турска у контра-офанзиви са 15.000 војника опседа Лозницу. Срби су се морали повући из свих шарампова на Дрини . Повлачећи се у бедеме Лознице са Србском војском из Босне - стигао је и слепи песник Филип Вишњић . Лозницу су бранили војводе Анта Богићевић , Милош Поцерац и Бакал Милосав. И како је слепи рапсод Вишњић опевао ...

“Бој чинише три бијела дана
Ни престаше , нити сна имаше,
Ни сједоше , ни љеба једоше,
нит стадоше , нити воде пише..”

Четвртог дана послата је депеша Луки Лазаревићу , Сими Марковићу , Стојани Чупићу и Сими Катићу “ Прекодринцу’ који су са 4.000 устаника пристигли у помоћ , одбили Турке и заробили целу комору у четири топа.

Крајем октобра - Лозница је поново опкољена .

С променљивом ратном срећом , са Лозничанима су на бедемима били и бимбаше Стојан Чупић , Јадранин Павлетић и козачки капетан Никич са укупно 1.200 устаника. Гађајући бедеме топовима , једно ђуле прелети шарампов и погоди брдо Шанац где су устаници имали барутану. Ту одлети у ваздух око стотину Срба , уништи се један топ и сва муниција. Устаницима притекне у помоћ Јаков са 6.000 Србадије који су опседали град Соко - али је преокрет настао тек када је Карађорђе по доласку започео прве борбе са Бошњачким предходницама - код Грчаре.

У јесен лета Господњег 1810

под Лозничким шарамповима , опдиграла се једна од најважнијих битака у целој историји ратовања Срба са Турцима . Подриње је запосело преко 40.000 Турака жељних Српске крви због претрпљених пораза. Лозницу је бранио Анта Богићевић са 1.200 Јадрана. У помоћ браниоцима притекли су Јаков Ненадовић и поп Лука Лазаревић , али нису смели отворено напасти непријатеља. Тринаестог дана пристигао је Карађорђе са 10.000 устаника . Три сата је трајала коњичка битка , али није било померања снага. Ноћу су се бранитељи прикрадали Турским шарамповима и жестоке борбе – прса у прса са сабљама и ножевима - водиле су се испод бедема и по неколико сати дневно . Дванаест дана Турци су топовима тукли бедеме Лознице. У прекиду бомбардовања вођене су мегданџијски окршаји . Чувени мегданџија тога времена био је и Срдан Илија из Мачванског Прњавора. На Томиндан , осам сати је трајало турско бомбардовање шарампова и после усијане пушчане паљбе , бранитељи крећу на јуриш и протерују Турке. Погинулих устаника било је 121, рањених 178 међу којима и Лука Лазаревић , Лазар Мутап , Стојан Чупић, Цинцар Јанко и козачки капетан Никич. Карађорђева изјава да ... “ ове баталије нигда већа није била “.. најбоље говори и боју . После битке на Томиндан , војвода Антоније постаје славно име Српске историје кога су и Турци опевали. Француски конзул шаље извештај да је .. “ Ибрахим паша , босански везир , изгубио трећину своје војске .. “

Општа офанзива Турске војске

почела је лета Господњег 1813 тако што је у августу освојена Лешница а почела опсада Лознице. По неким записима у борбама за Лешницу , Јанко Стојичевић - брат Милоша Поцерца - изгуби сабљу Кулин Капетана коју је Поцерац задобио на Мишарском пољу.

Овереним Карађорђевим ратним планом ,

Зворничка нахија имала је 1500 гарнизонске посаде , шест “лежећих “ и два “војена” (пољска) топа. Од шарампова најважнији су били : лознички шарампов опасан двоструким шанцем , шарампов на Тичарском пољу близу Дрине , код Аде Циганлије при реци Јадру , и у селу Јаребицама . У Лозници , Крупњу , и Симином брду постојале су “ мезулане” (поште). Осим утврђења у вароши са гарнизоном од 600 устаника и три топовске позиције , постојала су на оближњим брдима око Лознице и три шанца “редута”. Први налет Турака зауставили су Петар Николајевић Молер и Богосав Богићевић – син умрлог Антонија . Опседнута Лозница остаје без воде , од силне крви загади се бунар унутар бедема а и лукави Турци затворе устаницима прилаз Штири. Једним лагумом бранитељи долазише до корита

Штире, али Турци и то приметише и скренуше ток реке. Петар Николајевић Молер својом крвљу написа писмо и по Пеци из Клубаца посла га Вожду...

... “Ако ко жели да ја пропаднем , пожалите барем народ овај и гледајте да би га избавили “.

Помоћ не стиже а устаници се не предају те искористе прву кишну ноћ , па без коња нечујно напусте бедеме “... на велику доњу капију од Штире па оданде обрне куд је који знао , и колико је познато прођу с миром кроз турке , јер нигдје пушка не пукне “.

Онако без коња , пешице , нису могли далеко стићи па су их Туци суштузали и доста њих погубили.

Лозница је враћена у Србску управу лета Господњег 1834. На простору некад утврђеног града нема више дрвене богомоље у којој је био сахрањен Анта Богићевић , већ је 1873 г. поред ње направљена зидана Црква. На месту чардака у којем је учио школу Вук Стефановић Караџић , подигнута је биста Антонију Богићевићу и велика школа , паркин простор је над пресахлим бунаром , а на месту страдања устаника , подигнута је спомен плоча Петру Николајевићу Молеру и слепом рапсоду Филипу Вишњићу.

„За јуначка Ваша дела потомство вам сада кличе !
Из витешке борбе Ваше , слобода нас обасјала ,
Из пепела Ваших тела - Отаџбина Србска ниче.“

сочињеније : хаџи Милан Арсеновић